

ЛИНГВИСТИКАТА И ЗДРАВИЯТ РАЗУМ

Стефана Димитрова (София, България)

Езикът е най-великият и най-естественият продукт на човешкия мозък. Би трябвало да се очаква, че той не е някакъв антипод на **Здравия разум** и че в науката за него няма и не може да има нещо на пръв поглед нелогично, парадоксално. Но всъщност всичко е сложно. Във всяка наука има спорни зони и една от тях е зоната на взаимодействието ѝ със здравия разум.

Здравият разум е съвкупност от житейски убеждения, формирани се под влиянието на ежедневната практическа дейност на хората. Той възниква стихийно, затова във философията често бива определян като логически необходим резултат на **Великата безсъзнателнологическа история на човечеството**. Здравият разум се базира на човешкия опит, а опитът е свързан най-силно с първичните ни възприятия. Те са в основата на натрупването на много голяма информация за света, но те са и причината за редица заблуди, чието преодоляване обикновено се възприема като възникване на парадокси. Здравият разум силно се отличава от научното мислене – той не се стреми към висока степен на абстракция и не прониква дълбоко в същностните характеристики на процесите и явленията. Здравият разум не е ново знание, той е комплекс от готови знания. Това го прави доста консервативен, неспособен за възприемане на новото, необикновеното, противоречащото на широко разпространените възгледи. Георг Вилхелм Фридрих Хегел твърди, че всяка философия отива по-далеч от здравия разум, защото той въобще не е философия, а Теодор Тидеман напомня, че още в древността Горгий прекрочва границите на здравия разум. Здравият разум не търпи парадоксите, а всъщност те са пътят към преодоляване на наивните ни представи за света. Затова вече е прието убеждението, че **парадоксалността** е сериозно доказателство за научност на теориите и хипотезите. Известен е случаят, когато Нилс Бор, комуто съобщили

за възникването на някаква нова хипотеза във физиката, попитал: „Достатъчно ли е парадоксална, за да е научна?“.

Интересът на учените към така наречените **парадокси** не е никакво изолирано или епизодично явление. То е свързано с промените в начина на мислене на хората въобще, с **моделите на научното мислене** и с различните видове логика, които определят развитието му от древността до наши дни.

Моделите на научното мислене могат да бъдат в допълнителни, комплементарни отношения. Но те могат да бъдат и контрастиращи. Най-характерният пример за контрастиращи модели са **Аристотелианският** и **Галилеанският**. За Аристотелианския модел се твърди, че доста е забавял развитието на науката. И, наистина, едва след появата на Галилеанския модел се наблюдават значителни успехи и ускорено движение напред в биологията, физиката и хуманитарните науки – преди всичко в логиката, психологията и езиковедството. Ето един типичен пример за галилеанско мислене в езиковедството. През 1952 г. Себастиан Константинович Шаумян публикува една статия, озаглавена *Въпросът за фонемата*. В нея той категорично заявява, че „основните понятия на фонологията са абстракции, които изглеждат странни от гледище на така наречения здрав разум. Но тези абстракции са неопровержими, защото се потвърждават от фактите на изследователската практика“ (Шаумян 1952: 336).

Аристотелианският модел е по-обвързан със здравия разум. Би било неточно да се твърди, че той изцяло го приема и му се подчинява. Един научен модел не може да се впише в рамките на здравия разум. Но все пак у привържениците на Аристотелианския модел не се забелязва рязко разграничаване от здравия разум. Основните понятия в Аристотелианския модел са **локусна детерминация** и **каузалност**. На локусната детерминация, означаваща силна зависимост на обекта от средата, в която той съществува, аристотелианците противопоставят неговите иманентни свойства. Причините за начина на функциониране, за формите на съществуване на обекта, т.е. каузалността, са заложили само в същностната природа на самия обект, а не в средата. Ролята на средата се оценява предимно негативно. Тя е „досадният фактор“, водещ до „нарушения“ в поведението на обекта. Дихотомията **обект – среда** не е един-

ствената в Аристотелианския модел. Там се използват и други дихотомии, базиращи се на противопоставянето на небесния и земния процес, например: **нормален човек – абнормален човек, интелигентен човек – неинтелигентен човек**. В езикознанието е поставена сравнително неотдавна темата **езикът в норма и патология**. Вторият аспект се изследва от относително младата още наука невролингвистика, създадена в средата на миналия век от Александър Романович Лурия. Нейната поява е равнозначна на революция в лингвистиката. И въпреки това все още най-слабо се изследват преходните състояния на езиковата личност, особено ако те не са свързани с някакво специфично заболяване или мозъчна травма. Пречките за това са много, най-сериозна от тях е трудността да се наблюдават колебливи, нестабилни състояния. Но за пречка може да бъде призната и априорната нагласа да се изследват двете крайни точки, двата компонента на дихотомията **норма – патология**. Ако изхождаме от обекта на невролингвистиката и неговото противопоставяне на обекта на традиционната лингвистика – езика в норма, бихме могли да твърдим, че невролингвистиката се е зародила в парадигмата на Аристотелианското мислене. Но ако се запознаем задълбочено с методите на работа в рамките на самата невролингвистика, ще трябва да признаем, че тя напълно отговаря на Галилеанското мислене. В областта на патологията невролингвистиката не се задоволява с изследването на дихотомични структури. Напрогив, тя разработва сложни нетрадиционни подходи за изследване на патологията в речепотребата, способни да разкрият динамиката на процесите в семантичната памет на човека в различни болестни състояния.

Споменатите по-горе дихотомии не са толкова категорично формулирани в древността; те възникват като изследователски модел в един значително по-късен период в рамките на психофизическите изследвания на човешката личност и имат констативен характер, което ги прави статични, стационарни. Но Аристотелианският модел не се ограничава само със статиката. Той е насочен и към изследване на движенията, т.е. на развитието на обекта. В тази област се съчетават точни физически наблюдения с ежедневни оценъчни характеристики. Така някои видове движения се определят като добри, по-висши; това са например кръговото или праволинейното движение,

т.е. движения с ясно наблюдаеми векторни характеристики. Движенията с по-сложни траектории (напр. зигзагообразните, турбулентните движения) получават негативни оценки. Този начин на мислене има проекция в психологията и по-конкретно в тенденцията нормалното и патологичното поведение да се разграничават много строго: нормалното поведение е винаги със знак плюс, патологичното – винаги със знак минус. Той има отражение и в осмислянето на езиковите явления, например в пълното и доведено до абсурд противопоставяне на книжовния език и диалектите, в забравянето на факта, че книжовният език е най-изкуственото творение на езиковедите, че той е конструиран само от група кодификатори с благородната прагматична цел постигане на неамбивалентна и нетавтологична комуникация и че тази цел на никого не дава основания да забрави изворите на самия книжовен език, при пресъхването на които постепенно би загинал и той. Такива са поне данните за мъртвите вече и отмиращите пред очите ни езици. Дори днес, когато ние все още изучаваме латински и теоретично добре познаваме фактите, не можем да си представим реално как на този език са се водили оживени спорове, произнасяли са се блестящи речи и пледоарии, писани са безсмъртни произведения, а още повече как на същия този език майки са гълчали децата си, париите са проклинали патрициите, защото пред очите ни се разкрива съвсем друга картина: неспециалистите се запъват при четенето дори и на най-елементарните латински текстове, на които все още се изписват различни почетни документи, при това носителите на различни езици ги изчитат в рамките на една силна интерференция с родноезиковата си фонетична и акцентологична база. Редица примери могат да се открият и в славянския свят, където се правят нечовешки усилия за опазването на горно- и долнолужишкия език, на полабския език, но перспективата е ясна за всички. Здравият разум протестира против тези загуби, но екстралингвистичният фактор – средата в най-широкия смисъл на думата – се оказва по-силна и неумолима.

В Галилеанската научна логика възниква нов поглед към обекта и средата. Там важен фактор е тяхното взаимодействие, защото и обектът, и средата имат интерактивни характеристики. Галилеанските физици обясняват поведението на обекта не с неговото „предразположение”, а с функционалното му взаимодействие със средата.

Според Галилеанската логика поведението на всички обекти, в това число и на хората, е ситуативно обвързано, неговите специфични прояви са ситуативно обусловени. Събитията и действията не трябва да се наблюдават изолирано. В центъра на вниманието на учените се оказват условията, в които определени събития или действия стават възможни и наистина се осъществяват. Ако обърнем поглед към езикознанието, веднага ще си спомним създаденото от пражците понятие **конситуация** (контекст + ситуация), което отразява основните характеристики на езиковата комуникация. Едва ли се нуждае от доказателство и фактът, че цялата прагматична **теория на речевите актове** е теория за ориентацията на говорещия и слушащия в условията на речевото им общуване. Речевото поведение на участниците в речевите актове е променлива величина. Галилеанската логика признава континуитетната природа на променливите величини. Тази изходна позиция е много характерна за съвременната лингвистична прагматика във всичките ѝ варианти. Но за да бъдем точни, трябва да признаем, че континуитетната природа на използването на езика от човека е фиксирана точно и недвусмислено още от Вилхелм фон Хумболт в предложеното от него разглеждане на езика като **ergon** и **energeya**. Развитата от неохумболтианците и съвременните последователи на Хумболт **енергетична теория на езика** (вж. напр. Рамишвили 1978) е изцяло базирана върху признаването на континуитетната му природа.

Една от най-важните характеристики на Галилеанската логика е това, че тя е **неоценъчна**. И тук възниква конфликтът ѝ със здравия разум. Възможно ли е да виждаме, чуваме, наблюдаваме нещо и да не го оценяваме? Като че ли такъв протест против този парадоксален обективизъм се съдържа и в съвременната прагматика, която обявява **оценката** за едно от най-важните свои понятия (вж. напр. Арутюнова 1988). Но всъщност протестът е само една видимост. Когато прагматиците изследват оценката, те се разграничават от позициите на интерпретатора или адресата на речта. Оценката е само тяхна, на интерпретатора и на адресата. А изследвателят я фиксира чрез анализ на езиковата ѝ реализация. За него участниците в речевия акт не са нито добри, нито лоши, както за логика галилеанец хората не са нито нормални, нито абнормални, а по-скоро демонстриращи **определена степен на нормалност и интелигентност**.

В хода на тези разсъждения естествено възниква въпросът: възможно ли е в перспектива човечеството да се откаже постепенно от постулатите на здравия разум, да постигне степен на строго научен анализ на всичко, което го заобикаля? И ако този въпрос звучи максималистки, той може да бъде преформулиран някак по-скромно и по-редуцирано: възможно ли е не цялото човечество, но поне учените да се разграничат напълно от здравия разум? И още по-конкретно: възможно ли е лингвистите да се отърсят изцяло от него? Едва ли, а по-скоро не. Докато учените продължават да бъдат и живи хора, те ще имат човешката потребност да се опират на здравия разум. Докато учените, в това число и лингвистите, са живи хора, те ще живеят професионално детерминирания си двоен живот, в който по един странен и трудно моделируем начин се съчетават **научната и наивната картина на света**. Това положение се поддържа от езика, на който те говорят. Затова никой астроном не се е отказал да говори за изгрева и залеза на слънцето, за неговото издигане по небосклона, макар да знае, че не слънцето изгрива и залазва, а ние се въртим около него, че небосклонът въобще няма и че слънцето никъде не се издига. Но наивната картина на света ни убеждава, че в езика са фиксирани отдавна **невалидни истини**, а те лежат в основата на здравия разум. Човечеството е свикнало с тези истини-неистини и често е склонно да преценява събитията и фактите от позицията на тяхното признаване или използване за определени цели.

Такова е положението и в лингвистиката. За никого не е тайна, че звуковете на речта не могат да бъдат добри и лоши, нежни и груби, женствени и мъжествени, железни и дървени – това са все свойства, присъщи на някои предмети или на живите същества, главно на човека. Но експериментите на психолингвистите показват, че стотици хора оценяват почти еднотипно фонетичните сегменти именно с такива определения (вж. Ленеберг 1967, Журавльов 1968). Човешкото мислене има едно особено свойство да пренася реалните качества на един обект върху друг, който всъщност е лишен от тях. Тази **метафоричност на човешкото мислене** е негова иманентна характеристика и тя обяснява силната привързаност на някои лингвисти към ежедневната лексика и желанието им да я използват в терминологичния си код. Най-ярък пример в това отношение е Дуайт

Лий Мъртън Болинджър. И безспорно той е и най-талантливият адепт на здравия разум в лингвистичните разработки.

Като намираме елементи на здравия разум в трудовете на Болинджър, трябва да направим една уговорка. В тях по един особен начин се преплитат строго научни истини и оценъчни моменти в стила на езиковата наивна картина на света. Всъщност нещо подобно се наблюдава и в други научни области. Така в докоперниковския период в астрономията на базата на опита, изграждащ здравия разум, не е било прието да се говори, че Земята се върти – та нали хората нищо такова не усещат! Сега всички говорят за въртенето на Земята, но в същото време за всички хора Слънцето продължава да изгрява и да залязва. Но все пак положението при Болинджър е по-сложно и по-малко противоречиво. Неговата позиция в изграждането на лингвистичните описания е напълно ясна: от една страна, той е за строго научен подход в наблюдението и анализа на фактите, а от друга страна, намира за уместно да прави стилистични иновации в описанието на материала. Затова елементите на здравия разум тук остават на повърхността и би трябвало да се възприемат като характерна черта на твърде метафоричния авторски идиолект. Писани през различни години в течение на един относително дълъг период от 1933 г. до 1991 г., лингвистичните произведения на Болинджър са изградени раздвижено и образно и той, както отбелязват биографите му, много се гордее с това. Болинджър описва един вид изречение, в които „ударението се гмурка във фразата като кану във вълни” (Болинджър 1955: 39), а двадесет години по-рано оприличава езика на машина с две структури. „Структурата на социалната дейност е тази, която отразява житейските контрасти и поддържа машината в състояние на постоянен ремонт; структурата на индивидуалната дейност е тази, която го удържа на повърхността на едно блаженно хомогенно състояние, което все пак подлага на изпитания говорещия, най-малкото когато той се опитва да си спомни какво точно е искал да каже. Но редът в езика ни облекчава в качеството ни на говорещи и нашите деца ежедневно се трудят упорито над своите индивидуално построени или възприети I do it и You was a orange”. Според Робърт Стокуел противоречивите изисквания за външна съгласуваност и вътрешна свобода никога не са били показвани по-добре (Стокуел 1993: 101).

В какво всъщност се проявява връзката на Болинджъровите описания със здравия разум? В никакъв случай не в привързаност към неговата консервативност и формална непротиворечивост. Тук става дума за нещо качествено различно: за убеждението на Болинджър, че „пресятите“ от здравия разум житейски силно обобщени наблюдения могат да имат и наистина имат проекции в отделни, единични фрагменти на употребата на езика. Търсенето на такива проекции е типично за всички носители на езика, които са склонни към интроспекция, които се самонаблюдават в рамките на езиковото си поведение. Безспорно такава личност е и Болинджър. „Да бъдеш свой собствен информант – пише той – е като да бъдеш композитор. Човек се вслушва в нюансите и едновременно съчинява и съди за пригодността им, като се надява, че другите ще се съгласят с него... [Читателят] се затруднява да открива дефектите чрез някаква хармония, но аз го карам да оценява нещата с термините „добро“ и „лошо“, а не „правилно“ и „неправилно“ (Болинджър 1987: XV). Оценката **добро** // **лошо** играе голяма роля във функционалните изследвания на Болинджър. Той я прилага и в концепцията си за звуковите възприятия. Не харесва фонетичния облик на тъй нареченото си средно име Мъртън и никъде не се подписва с него. Фамилното си име произнася като [ːбалънджър], но не се противи, когато синът му решава да се нарече [ːболънгър]. В края на 50-те години Д. Болинджър влиза в комисията, оглавявана от президента на Южнокалифорнийската новинарска асоциация Калвин Смит, която е трябвало да установи най-правилното произношение на названието на град Лос Анджелис. С изключение на Болинджър и още един професор езиковед Франсис Кристенсен съставът на тази комисия бил пъстър и непрофесионален. И двамата лингвисти са си давали ясна сметка какво е да се обяснява фонетика на светски хора. Въпреки че подробностите от разговорите при затворени врати не са публикувани, от съобщенията в пресата се разбира, че е надделял Болинджър. От лингвистично гледище реалните възможности били три: [лас:анх'ел'ес], [лас:енджълъс] и [лас:енгълъс]. Третата версия с [г] била предпочитана от мнозинството на населението на Южна Калифорния, дори от англоезичните жители – над 1000 от тях са изразили мнението си чрез гласуване. Испанците безусловно предпочитали първата версия, коректна за испански. Но Болинджър диплома-

тично убедил журито да възприеме произношението [лос:анджѐлис], което е съгласувано с английската ортоепична традиция. В това решение като че се преплитат строгонаучният подход при спазване на кодифицираната ортоепична норма и здравият разум, подсказващ, че при тежки противоречия обикновено печели непредложеният от спорещите страни вариант. В такива ситуации у нас се казва „Двама се карат, третият печели”.

Здравият разум и строго научният подход често се сблъскват в трудовете на Болинджър и преди всичко в книгата му *Езикът – заредено оръжие* (Болинджър 1980). Това особено ярко проличава в тълкуването му на езика като комуникативно средство. Изхождайки от дълбоки познания за еволюционните фонетични и морфологични процеси, той създава строги и точни предписания за кодификацията на езика. В същото време наблюденията над речевото поведение на носителите го кара да се обърне към опита, към здравия разум и най-категорично да заяви, че борбата против неправилната употреба на езика не е нищо друго освен празни приказки. Той призовава хората да помнят, че езикът е всенародно достояние и трябва да запази мястото си редом с храната, с пътната безопасност и с цената на живота като нещо, за което всеки човек мисли и говори. Ако обърнем поглед към нашия език, веднага ще открием илюстрации на тази мисъл. Само лингвистите знаят колко страници се изписаха против употребата на глагола *каса* в значение ‘засягам’. И въпреки това има ли ден да не чуем „Това не ме касае!”? Валери Петров написа специален монолог на тази тема в пиесата си *Театър – любов моя* и незабравимата Славка Славова го изпълни с цялата сила на дарованието си. Публиката се взривяваше от възторг, а после пак се чуваше „Какво те касае!”, „Касае ли те това?”, „Това не ме касае”, „Ако това те касае, то аз не зная, какво не те касае” и т.н. – точно както бе казано от сцената, само че без ирония. Нещо подобно става сега пред очите ни с думата *безсмислено*. Тя масово се употребява като дериват на съществителното *мисъл*, т.е. като *безсмислено*. И в същото време на текстово равнище се проявява като синоним на израза *Няма смисъл* – срв. **Безсмислено (вместо безсмислено) е да го правиш // Няма смисъл да го правиш*. Подобна манипулация се извърши и с думата *вкуснотия*, която като че ли окончателно загуби

суфикса -н-, започна да се произнася и пише като **вкусотия* и се превърна в дериват на съществителното *вкус*, което изтласка мотивиращото я прилагателно *вкусно*.

В езиковата еволюция има промени, които на пръв поглед са породени от ниската езикова компетенция на носителите. Към тях можем да отнесем така нареченото **мекане**, т.е. произнасянето на глаголи с тематична гласна -е- или -и- с финално -е: *ходИМЕ*, *знаЕМЕ*. Запитани защо говорят така, повечето носители отговарят: „Всички казват така”. Типично опиране на здравия разум. Общественият опит силно се влияе от масовостта на явлениято, а именно той, опитът, лежи в основата на здравия разум. И колкото и да ни е неприятно това произношение, трябва да признаем, че тук здравият разум („Всички го правят!”) не е единственият фактор. Явлението може да бъде и научно обосновано. Най-мощният и всеобхватен морфологичен процес се нарича **аналогия**. По аналогия отначало са се обединили отделни типове старобългарски склонения, което е първата сериозна крачка към налагането на аналитизма в българската именна система. По аналогия всички полски глаголи в първо лице множествено число получават финала -my. По аналогия с продуктивните глаголи със суфиксално -а- в руския език (*читАю*, *делАю*) се образуват вторичните форми от непродуктивни безсуфиксални глаголи (*чихАю* < *чишу*, *махАю* < *машу*). По аналогия с един модел за силни глаголи дори такъв майстор на словото като Теодор Фонтане на няколко места в романа „Ефи Брист” и то в авторския текст образува претеритум **frug* (вместо *fragte*) от слабия глагол *fragen*. Обикновеният носител на езика не знае това. Той не знае и определението на езика като **самокоригираща се и самообучаваща се система**. Той знае само едно: Така говорят другите, така говорят всички. И е убеден, че употребата на едни или други форми му е предписана от здравия разум. А всъщност това е пресечната точка на здравия разум с езиковите закони, които правят езика **отделима от човека система**, имаща относителна самостоятелност. Да, обикновеният носител не знае и не е длъжен да знае всичко това. Но лингвистите го знаят. Затова проф. Петър Пашов, макар и с болка в сърцето, както сам се изразяваше, предложи наред с формите от глаголи с тематична гласна -а- (*казвАм* – *казвАМЕ*) „мекащите”

формации от другите глаголи да се приемат за дублети: *правИм* и *правИМЕ*, *четЕм* и *четЕМЕ* и т.н. В оценката на това предложение се оказахме по-консервативни ние, лингвистите. Неспециалистите го приемат с радост и облекчение (никой не може да ги обвини в неграмотност!), ние го приемаме със свито сърце, защото всичките ни усилия да опазим разграничаването на глаголите въз основа на тематичната гласна в основата им започват да стават все по-напразни.

Споменатият случай с новата финализация на глаголите е малък фрагмент от предмета на обширната област на лингвистичната футурология. Тази научна дисциплина е пресечната точка на здравия разум с неградиционните интерпретации на езиковите факти. Най-известното потвърждение на това е фонологичната таблица на Николай Сергеевич Трубецкой, в която намират място реално констатиращи в различните езици и все още неоткрити, но потенциално възможни фонемни. В случая имаме право да говорим именно за потвърждение, защото и в наши дни се описват още неизучени езици и наистина се откриват доскоро неизвестни фонемни, например навлезлите в лингвистичните описания с немското си название *Clicklaute* (които аз условно наричам **прещракващи звукове**), характерни за изолирана група африкански езици. Поради херметичния момент в тяхната артикулация те би трябвало, според здравия разум, да са невъзможни. Но те бяха не само априорно предвидени, бяха и експериментално фиксирани и по този начин се доказа още едно възможно попълване на сноповете от диференциални признаци. Едва ли е нужно да се напомня, че подобни научни „предсказания”, разтърсващи из основи здравия разум, има и в другите науки – таблицата на Дмитрий Иванович Менделев, теорията на относителността на Алберт Айнщайн, квантовата теория на Нилс Бор и особено нейната матрична интерпретация, предложена от Вернер Хайзенберг и наречена по мястото на възникването ѝ копенхагенска – и т.н., и т.н.

Сблъсъкът на здравия разум със сложните дедуктивно изградени схеми на научното познание често играе задържаща роля и в лингвистиката създава методологични препятствия за осъзнаване на същността на езиковата субстанция и нейната форма. Но от друга страна, той стимулира апробацията на всички априорно създадени абстрактни модели на цялостната архитектурата на езиковите рав-

нища и осигурява условия за верификация на новите идеи и методи в лингвистиката, като по този начин парадоксално се превръща в гарант на нейното постъпателно движение към постоянно прецизиране на изследователските методи и към все по-коректната проблематизация на научните сюжети.

БИБЛИОГРАФИЯ

Арутюнова 1988: Арутюнова, Н. Д. Оценка, событие, факт. Москва, изд-во „Прогресс”.

Болинджър 1935: Bolinger, D. M. L. Language // „Topeka State journal”, 08.08.1935.

Болинджър 1955: Bolinger, D. M. L. The Melody of Language. ”Modern Language Forum”, v. XL, № 17: 39.

Болинджър 1980: Bolinger, D. M. L. Language – the Loaded Weapon. New York University Press

Болинджър 1987: Bolinger, D. M. L. The Phrasan Verb in English. London – New York, „Longman”.

Журавльов 1968: Журавлев, А. П. Фонетическое значение. Москва, изд-во „Прогресс”.

Ленеберг 1967: Lenneberg, E. H. Biological Foundations of Language. New York University Press.

Рамишвили 1978: Рамишвили, Г. В. Вопросы энергетической теории языка. Тбилиси, изд-во Тбилисского ниверситета.

Стокуел 1993: Stockwel, R. P. Dwight L. Bolinger // „Language”, v. 69, 1: 87–123.

Шаумян 1952: Шаумян, С. К. Проблема фонемы // „Известия АН СССР, ОЛЯ”. Т. 11, вып. 4: 21–47.

LINGUISTICS AND COMMON SENSE

Stefana Dimitrova (Sofia, Bulgaria)

The paper examines the reflection of common sense in linguistic research. Common sense is defined as a necessary result of the great unconscious logical history of mankind. Based on human experience, common sense contains a large amount of information about the world but at times it becomes the reason for a number of delusions whose overcoming contributes to the origination of scientific paradoxes.